

Бречко О. В.

доктор економічних наук, доцент,
доцент кафедри підприємництва і торгівлі
Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, Україна

ЛЕГАЛІЗАЦІЯ ЦИФРОВИХ АКТИВІВ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ: ФІСКАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Цифровізація фінансових відносин призвела до появи нового сегмента економіки – ринку цифрових активів, що базується на технологіях блокчейн та децентралізованих фінансах (DeFi). З економічної точки зору цифрові активи виконують функції інвестиційного активу, інструменту збереження вартості та засобу обміну, що зумовлює їх значний вплив на фінансові ринки та податкові надходження в казну держави. Відсутність правового та фіскального регулювання цифрових активів формує «податкові втрати», оскільки значна частина доходів від операцій з криптоактивами не декларується. За даними Coinmarketcap [1], обсяг світового ринку криптоактивів у пікові періоди перевищував 4 трлн дол. США, що свідчить про його макроекономічну значущість. У таких умовах легалізація цифрових активів стає важливим інструментом розширення податкової бази та підвищення фіскальної спроможності держав.

У світовій практиці сформувалося декілька базових підходів до моделей оподаткування цифрових активів:

1. Модель оподаткування приросту капіталу, за якої криптоактиви прирівнюються до майна або інвестиційних активів.
2. Модель оподаткування доходу, де прибуток від операцій з цифровими активами включається до загального оподаткованого доходу.

XIV Міжнародна науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
5 грудня 2025 року, м. Тернопіль

3. Транзакційна модель, що передбачає оподаткування кожної операції купівлі-продажу.
4. Змішана модель, доповнена обов'язковою фінансовою звітністю та автоматичним податковим обміном.

З економічної точки зору найбільш ефективними можна вважати моделі, які поєднують помірне податкове навантаження з високим рівнем добровільного декларування та цифрового контролю. Порівняльна характеристика підходів до фіскального регулювання цифрових активів в розрізі країн світу наведена в табл. 1.

Таблиця 1

Підходи до фіскального навантаження на цифрові активи у розрізі країн

Країна / регіон	Податковий статус	Основний податок	Фіскальний акцент
США	Майно («property» для цілей оподаткування)	Податок на приріст капіталу	Декларування та контроль звітності бірж та посередників зі сторони IRS [3]
Європейський Союз	Немає єдиного режиму, уніфіковані підходи в рамках регулювання ринку та податкової прозорості	Податок на дохід / приріст капіталу	Регуляція через MiCA [4]
Велика Британія	Інвестиційний актив	Податок на приріст капіталу (Capital Gains Tax)	Податкова звітність та чіткі гайдлайни (податкові роз'яснення і правила HMRC) [5]
Азія (Індонезія, Японія, Сінгапур, Південна Корея)	Фінансовий інструмент	Податки на транзакції, спеціальні правила оподаткування для бірж	Комбіновані підходи щодо оподаткування, м'які та пільгові податкові режими
Україна	Віртуальний актив	ПДФО, податок на прибуток	Детінізація економіки

Україна входить до країн з високим рівнем використання криптоактивів населенням, що формує значний потенціал для бюджетних надходжень.

Прийняття Закону України «Про віртуальні активи» [2] створило правову основу для функціонування цього ринку, однак відсутність спеціальних норм у Податковому кодексі стримує його фіскальну реалізацію. Наразі доходи фізичних осіб від операцій з цифровими активами оподатковуються за загальними правилами, що передбачають 18 % податку на доходи фізичних осіб та 5 % військового збору. Проте такий підхід не враховує специфіку визначення собівартості цифрових активів, курсову волатильність та складність документального підтвердження витрат. Окрім того, важливим завданням держави буде гарантування передбачуваного податкового режиму для інвесторів та уникнення надмірного податкового тиску, що штовхатиме становлення крипторинку в «сіру» зону. Для цього необхідно запроваджувати перехідні періоди з пільговими ставками, податкові стимули для компаній, що створюють інфраструктуру цифрових активів та спрощенні механізми декларування доходів від операцій з ними.

За оцінками експертів, запровадження спеціального режиму оподаткування криптоактивів може забезпечити додаткові надходження до державного бюджету України на рівні 10–15 млрд. грн. щорічно, що є важливим джерелом фінансування в умовах воєнної та післявоєнної економіки.

До ключових проблем фіскального регулювання та легалізації цифрових активів належать:

- висока волатильність та труднощі з оцінкою їх ринкової вартості;
- складність ідентифікації платників податків та висока анонімність транзакцій;
- транснаціональний характер крипторинку, використання офшорних юрисдикцій;
- ризик подвійного оподаткування;
- обмежені можливості податкового контролю без міжнародної координації.

З економічної позиції надмірне податкове навантаження може призвести до міграції криптобізнесу в юрисдикції з м'якшим регулюванням, тоді як надто ліберальний режим – до втрати бюджетних надходжень. На нашу думку, для України оптимальною є модель, що поєднує: чітке визначення бази (ринкова вартість на конкретну дату) та об'єкта оподаткування з моменту виникнення податкових зобов'язань; зниженні та помірні податкові ставки, як стимул до декларування; цифрову податкову звітність; гармонізацію з міжнародними стандартами прозорості FATF [6] та OECD [7]. Реалізація такого підходу сприятиме детінізації крипторинку, зростанню бюджетних надходжень та інтеграції України в європейський та глобальний фінансовий простір.

Отже, легалізація цифрових активів неминуче вимагає врегулювання фіскальних аспектів – без цього держава втрачає доходи, а ринок залишається у «сірій» зоні. Тому в контексті імплементації податкових норм важливим залишається перехід від повної невизначеності до поступового формування комплексної податкової політики щодо криптоактивів, яка орієнтуватиметься на пошук балансу між контролем і свободою, між податковими інтересами держави і привабливістю вітчизняної юрисдикції для бізнесу та інвесторів.

Список використаних джерел

1. Crypto Market Overview. Coinmarketcap. URL: <https://coinmarketcap.com/charts/>
2. Закон України «Про віртуальні активи» від 17.02.2022 р. № 2074-IX.
3. Internal Revenue Service (IRS). Virtual Currency Guidance. Washington, 2024.
4. European Commission. Markets in Crypto-Assets Regulation (MiCA). Brussels, 2023.
5. Global Legal Insights. Blockchain & Cryptocurrency Regulation. London, 2024.
6. FATF. Guidance for a Risk-Based Approach to Virtual Assets and VASPs. Paris, 2021.
7. OECD. Taxing Virtual Currencies: An Overview of Tax Treatments and Emerging Tax Policy Issues. Paris, 2020.